

Enric Ciurans

CREMAR LLIBRES, ESTIMAR LLIBRES

La majoria de llibres que citem són llibres que estimem (de vegades per raons secretes o perverses. Poc importa que uns siguin molt coneguts, d'altres poc coneguts i d'altres oblidats. Només voldriem citar amb amor.

Gilles Deleuze i Félix Guattari, *Rizoma*.

Des de la primera vegada que vàrem veure la pel·lícula de François Truffaut, *Fahrenheit 451* a la Filmoteca i, curiosament, poc després a televisió en un programa juvenil que feien els dissabtes al matí, amb proliferació de vídeos i actuacions de grups de rock de l'anomenada *movida*, aquest film ha esdevingut un símbol, un model que ens ha acompanyat al llarg dels anys.

Potser sigui la nostra forma d'ésser, però, des que la vàrem conèixer, hem intentat compartir en tot moment el nostre entusiasme envers l'obra de Truffaut (potser això també ho fem amb moltes altres coses), fins el punt que durant els tres primers anys com a professor cloíem el curs amb el visionat d'aquest film. Recordem els llargs aplaudiments dels estudiants en acabar la projecció i els comentaris d'agraïment per haver-los-el donat a conèixer. Fa uns mesos vàrem presentar una sessió de cine-club on es projectà de nou aquest film, que pensem ha anat guanyant actualitat i vigència amb el pas dels anys, donat que el món dels media i el seu predomini en les nostres vides s'ha incrementat notablement.

La novel·la *Fahrenheit 451*, de Ray Bradbury és un relat futurista publicat per primera vegada tot just fa cinquanta anys, que versa sobre una societat totalitària on els grans valors de la cultura occidental s'han transformat radicalment i on assistim al triomf d'un règim totalitari que s'expandeix sota la falsa aparença de felicitat dels seus membres. Cal inscriure aquesta novel·la dins un context històric i literari molt determinat que produí grans obres a partir de la mateixa temàtica, entre les quals és impossible no citar *Un món feliç*, d'Aldous Huxley, veritable paradigma del gènere de ciència ficció al que tanmateix pertany *1984*, de Georges Orwell. Totes elles tenen molts punts en comú donat que són veritables utopies negatives que descriuen societats dominades per màquines o homes-màquines que pretenen acabar amb la llibertat humana, tant col·lectiva com individual, introduint elements de vigilància que esdevenen un element obsessiu per als seus protagonistes. Tampoc cal estendre's en la evident influència del feixisme en aquesta temàtica de la qual en fou paradigma, i podríem afegir seguint el tòpic que «la realitat supera amb escreix el món de la ficció».

¹ Félix de Azúa, *Diccionario de las Artes*, Barcelona, Editorial Planeta (Diccionario de autor), 1995, p. 318.

El centre del relat de Bradbury és el llibre, implacablement perseguit com a símbol de lliurepensament. Al món descrit a *Fahrenheit 451*, està prohibit llegir i els llibres són cremats pels bombers que han perdut la seva funció primigènica, dedicant-se a cercar biblioteques clandestines i a cremar-les, cosa que efectivament passà al Tercer Reich amb l'anomenat «art degenerat» i amb els llibres de continguts ofensius per al règim nazi. Un d'aquests bombers, Montag, és el protagonista d'aquest conte sobre un futur sense llibres on la televisió interactiva s'encarrega de dominar les ments dels ciutadans, entrant a casa seva i apoderant-se de les seves vides. Un tema tractat abastament a partir de l'eclosió de la societat de masses que ha anat fent-se realitat a la «tele porqueria» que prolifera, de vegades sota capes més amables però igualment alienants i mortíferes per a la nostra salut mental i la nostra llibertat individual. Davant aquesta situació, Bradbury creà una mena de resistència, els anomenats homes-llibres, o podríem dir també els homes-lliures, que viuen al marge de la civilització allí on acaben les vies de l'antic tren, al bosc, a la naturalesa sense domesticar, sense confort, sense televisió. Una raça d'homes que volen preservar la civilització i la cultura lliurant les seves vides a transmetre oralment els principals textos de la història de la Humanitat, convertint-se en receptacles de la memòria col·lectiva.

A partir d'aquesta novel·la de gran èxit, el realitzador cinematogràfic francès François Truffaut va crear l'any 1966 una de les seves obres mestres, a la que podríem afegir d'altres títols com *Les Quatre cents coups*, *Jules et Jim*, *L'enfant sauvage* o *La nuit américaine*. És sobre aquest film i els seus records que proposem una breu reflexió a l'entorn de la nostra societat i del paper que la cultura actualment hi juga. Moltes de les idees expressades per Bradbury i recollides magistralment per Truffaut no s'han acomplert, afortunadament, malgrat que no n'estem tant lluny com creiem, si no escoltem la veu de Félix de Azúa quan afirma: «La condición para permanecer despiertos un poco más de tiempo es no ponernos delante de nuestro monumento fúnebre. Si logramos tirar el televisor por el hueco de la escalera, ya hemos ganado mucho tiempo de despertar. Es duro. Es incluso injusto. Pero no queda más remedio. Es imprescindible tirarlo. ¡No venderlo! ¡No regalarlo! Tirarlo!»¹.

No és aquesta la qüestió que ens ha mogut a escriure aquest breu apunt sinó la poètica del film de Truffaut, la seva capacitat de convertir-se en un referent per a nosaltres, com també ho foren moltes altres obres entre les quals per la seva evident proximitat, voldríem citar, *Clockwork orange*, d'Anthony Burgess, adaptada al cinema el 1972 per Stanley Kubrick, amb un Malcolm McDowell excepcional en el paper protagonista.

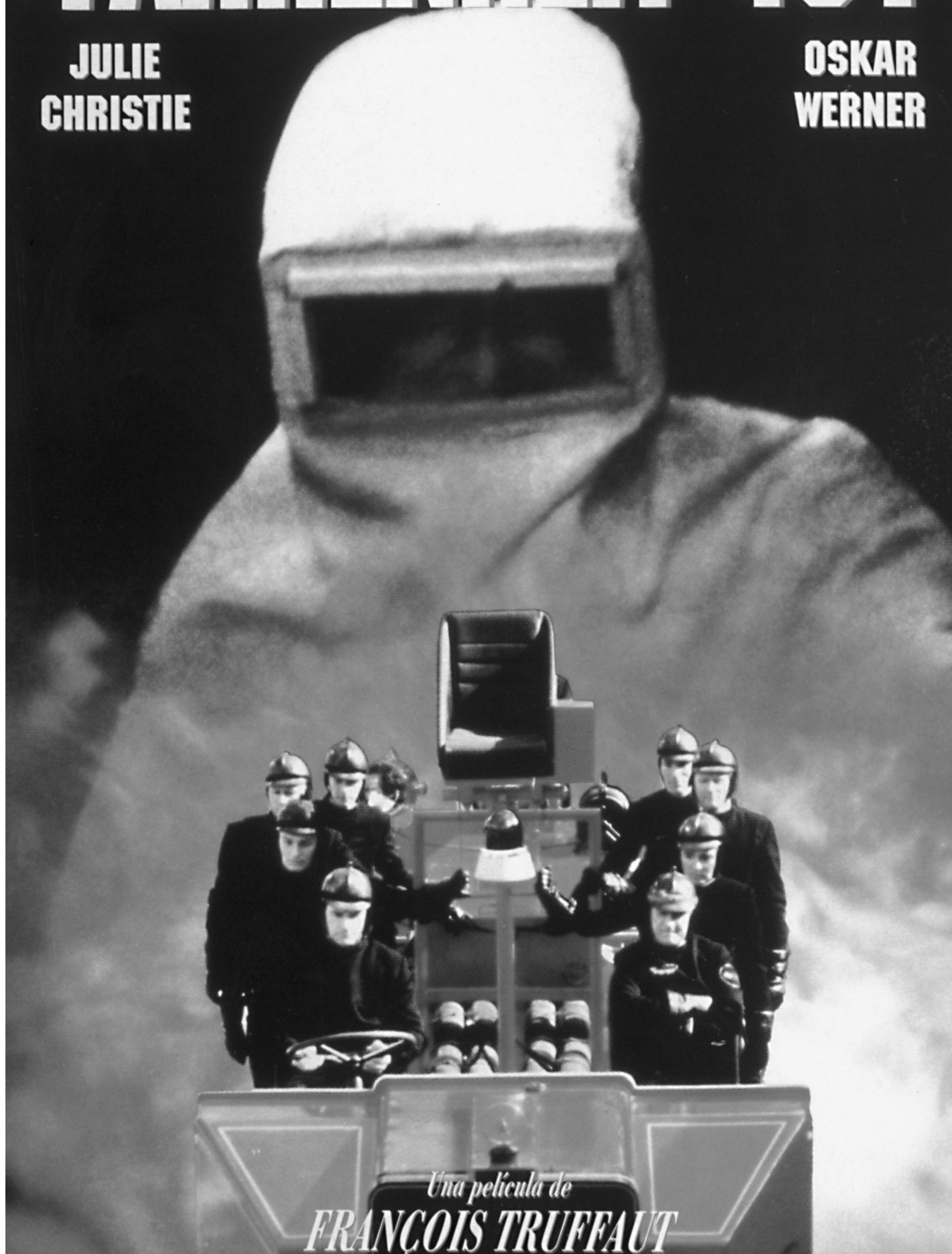
Truffaut captà extraordinàriament aquest món asèptic en què la superfície parla d'ordre, netedat, seguretat, comoditat i on en canvi, els individus viuen atrapats dins un sistema que els vigila, els controla i, finalment, tracta de des-

R E S E N

FAHRENHEIT 451

**JULIE
CHRISTIE**

**OSKAR
WERNER**

Una película de
FRANÇOIS TRUFFAUT

² Ray BRADBURY, *Fahrenheit 451*, Barcelona, 2000, p. 210.

³ *Fahrenheit 9/11* obtingué la Palma d'Or al Festival de Cannes 2004.

truir-los. Amb uns mitjans força limitats aconseguí transmetre tota la força del relat de Bradbury. Els uniformes dels bombers, el cotxe de bombers i la barra d'acer per on pugen i baixen són inoblidables per la seva simplicitat; el tren de rodalies i el paisatge de cases de la urbanització enmig del bosc, igualment resten a la memòria de l'espectador, provocant que aquest s'introdueixi a la història de Montag, la seva dona, Mildred –víctima propiciatòria de les manipulacions del sistema–, i Clarisse, la jove que desperta l'adormida consciència de Montag, interpretat magistralment per Oskar Werner. Les dues dones foren interpretades per Julie Christie amb un senzill canvi: l'esposa duia els cabells llargs, mentre la revolucionària curts. Inoblidable, convidem a tothom a conèixer aquest magnífic relat de la mà de François Truffaut.

Al llarg de la història la crema de llibres s'ha repetit cíclicament fos per un motiu o altre però reflectint la intolerància i la censura dutes fins a l'extrem. En alguns casos, però, ha esdevingut una postura estètica, com en el cas del detectiu Pepe Carvalho, que tenia el costum de cremar els llibres que havia llegit, proposant una aguda reflexió sobre la cultura i el seu consum. En canvi, durant l'Edat Mitjana els llibres que eren considerats heretgies també anaven a les fogueres, com han recollit diversos pintors entre els quals podem citar a Pedro Berruguete (*La prueba del fuego*). El llibre, potser per estar fet d'un material altament combustible, s'ha relacionat al llarg de la seva història amb el foc d'una manera inevitable. Però a l'obra de Bradbury hi trobem una reflexió que nosaltres no volem oblidar:

Els llibres només eren una mena de receptacle on emmagatzemàvem una sèrie de coses que temíem oblidar. No hi ha res de màgic en ells. La màgia només està en el que diuen els llibres, en com unien els diversos aspectes de l'Univers fins formar un conjunt per a nosaltres².

Fahrenheit 451, com a clàssic del segle xx que és, segueix estant present en la cultura dels nostres dies. El periodista nord-americà Michael Moore, després del magnífic documental *Bowling for Columbine*, planeja acostar-se en el seu nou projecte —que estrenarà poc abans de les properes eleccions presidencials nord-americanes—, a la ciència ficció, amb una pel·lícula que pensa titular significativament *Fahrenheit 9/11*, on pretén reflexionar sobre les causes profundes i amagades del 11-S³. I és que Bradbury, Truffaut i els homes llibres segueixen defensant-nos dels nazis de tota mena que rera la «tele porqueria» ens parlen de la llibertat amb paraules buides.

Enric Ciurans
Universitat de Barcelona